

6. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2003. – 1080 с.
7. Аномалії у цивільному праві України: Навч.-практ. посібник / Відп. ред. Р. А. Майданик. – К.: Юстиніан, 2007. – 912 с.
8. Захарова О. С. Спадковий договір за новим Цивільним кодексом України (коментар до законодавства) // Адвокат. – 2007. – № 3. – С. 25-27.
9. Мазуренко С. Особливості укладення спадкового договору // Право України. – 2004. – № 2. – С. 112.
10. Оніщенко О. В. Деякі питання правового регулювання суб'єктного складу спадкового договору // Юриспруденція. Теорія і практика. – 2007. – № 10. – С. 2-6.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Т. II. – 1088 с.
12. Шама Н. П. Зміст спадкового договору // Вісник Академії адвокатури України. – 2007. – Вип. 9. – С. 40-46.
13. Оніщук М. В. Спадковий договір // www.minjst.gov.ua.

Слова В. М. Спадковий договір за законодавством України

У статті автор досліджує правову природу спадкового договору, аналізує особливості даного договору. Також в статті досліджуються деякі проблеми, які пов'язані з визначенням місця спадкового договору в системі договірної права.

Ключові слова: спадковий договір, сторони договору, зміст договору.

Slova V. M. Nаследственный договор по законодательству Украины

В статье автор исследует правовую природу наследственного договора, анализирует особенности данного договора. Также в статье исследуются некоторые проблемы, связанные с определением места наследственного договора в системе договорного права.

Ключевые слова: наследственный договор, стороны договора, содержание договора.

Slova V.M. Hereditary Contract In According To The Ukrainian'S Legislation

In the article the author research the legal disposition of hereditary contract, analyses the feature and thing of this contract. Also in the article remembered some problems, which connect with determination of the place hereditary contract in the system of agreement law.

Keywords: hereditary contract, sides of agreement, maintenance of agreement.

Слова В. В.

Суб'єкти корпоративних правовідносин

УДК 347.191.1

Питанню участі осіб у корпоративних правовідносинах приділяється сьогодні дуже багато уваги. Це пов'язано, насамперед, з великою кількістю невирішених проблем, які нагромадилися з часу прийняття Закону України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991р., і пов'язані з суперечностями, викликаними неузгодженістю норм Цивільного, Господарського кодексів України та Закону "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців" від 15 травня 2003 р.

Недостатня законодавча врегульованість корпоративних правовідносин, відсутність тлумачення на законодавчому рівні спеціальної термінології, застарілість окремих нормативно-правових актів, а також непослідовність господарської і судової практики в застосуванні норм корпоративного законодавства негативно позначається на захисті корпоративних прав і інтересів самих товариств та їх учасників.

Як справедливо зазначає О. Р. Кібенко, "сучасне корпоративне право України являє собою залутаний та суперечливий конгломерат нормативних приписів, результатом яких є відсутність визначеності практично у будь-якій сфері регулювання" [1].

У правовій науці до цього часу немає навіть чітко визначеного поняття учасника (суб'єкта) корпоративних правовідносин. Проте існує велика кількість найрізноманітніших підходів до визначення корпоративних правовідносин, які, в свою чергу, кожного разу зумовлюють різний склад їх учасників.

Багато уваги дослідженню корпоративних правовідносин приділяли такі відомі науковці, як: О. М. Вінник, В. А. Васильєва, В. С. Кононов, О. Р. Кібенко, Н. С. Кузнецова, В. С. Щербина, В. А. Белов, Д. М. Притика, І. Б. Шицький, В. Т. Маляренко, В. Г. Ротань, В. В. Луць та інші.

Слід зазначити, що визначення суб'єктного складу корпоративних правовідносин має, крім теоретичного, ще й практичне значення, тому що воно носить кваліфікуючий характер, що дає можливість окремим суб'єктам захистити свої порушені права, що виникають з таких відносин, в тому числі, і у судовому порядку. Виходячи з актуальності названих проблем, спробуємо, передусім, дати визначення поняттю корпоративних правовідносин, встановити коло суб'єктів, яких слід вважати їх учасниками, а також проаналізувати характер участі суб'єктів у цих відносинах.

Відповідно до змісту норми ч.1,3 ст. 167 Господарського кодексу України (надалі - ГК України) під корпоративними правовідносинами слід розуміти відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав як прав особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [2].

У літературі можна зустріти різні визначення корпоративних правовідносин. Автори, котрі торкалися цієї проблеми, корпоративними вважають відносини:

1) за участю безпосередніх (засновники, учасники, саме товариство, його органи) та опосередкованих учасників (кредитори, споживачі, наймані працівники, облігаціонери товариства, територіальна громада, держава в особі уповноважених органів), що виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств і забезпечують збалансовану реалізацію інтересів зазначених осіб (О. М. Вінник) [3];

2) між учасниками (засновниками) та товариством і між самими учасниками (засновниками), які складаються щодо набуття, здійснення та припинення корпоративних прав (І. Б. Саракун) [4];

3) це відносини, які включають в себе відносини між людьми, пов'язані 1) з визначенням спільних цілей, 2) з виявленням засобів їх досягнення і 3) здійснення спільних дій у відповідності до визначених позицій по цілям і засобах (В. А. Белова) [5]

На думку Н. С. Кузнецової, "у доктрині можна виділити два загальних підходи до визначення корпоративних відносин: широкий і вузький. У широкому розумінні корпоративними відносинами розглядаються всі правовідносини, де одним із учасників виступає корпорація як організаційно-правова форма юридичної особи, що здійснює

підприємницьку діяльність. У вузькому (власному) розумінні – це зобов'язальні відносини між корпорацією (її органами) та учасниками з приводу управління, ведення справ, надання інформації тощо” [6].

Така різноманітність підходів є результатом недосконалості законодавчого визначення, адже згідно до нього будь-які суспільні відносини, об'єктом яких є корпоративні права слід вважати корпоративними.

Вирішенням цієї проблеми могло би стати чітке визначення суб'єктного складу корпоративних правовідносин, але законодавча неврегульованість цього питання і різноманітність думок вчених ускладнює вирішення і цього питання.

Так деякі вчені застосовують словосполучення “суб'єкт корпоративних правовідносин” щодо осіб (фізичних чи юридичних, а також інших суб'єктів цивільного права) тією мірою, якою вони можуть виступати (виступають) учасниками (засновниками) господарських товариств. А саме: 1) якщо вони є власниками акцій чи володіють часткою (вкладом, паєм) у статутному фонді (капіталі / складеному капіталі) підприємницького товариства; 2) якщо їх майнові та інші корпоративні права підтверджуються відповідним документом.

О. М. Вінник вважає, що суб'єктами корпоративних правовідносин можуть бути учасники, товариство, органи юридичної особи, її посадові особи, а в персональних товариствах - уповноважені учасники.

Іншим є погляд В. М. Кравчука, який суб'єктів корпоративних правовідносин поділяє на три види: 1) товариство (за ГК - господарська організація); 2) учасники; 3) інші особи (треті особи)[7].

Особливо доцільним нам видається поділ суб'єктів корпоративних правовідносин на внутрішньокорпоративних та зовнішньокорпоративних, за критерієм основного та додаткового суб'єктного складу таких відносин.

Серед учасників корпоративних відносин слід розрізняти: 1) юридичних осіб; 2) фізичних осіб; 3) державу. У кожній із вищевказаних груп, є учасники, як внутрішньокорпоративних (учасники основного складу), так і зовнішньокорпоративних (учасники додаткового складу) відносин.

До основного складу у групі юридичних осіб учасників пропонуємо відносити: 1) господарські товариства (їх об'єднання) як власників корпоративних прав, в тому числі і таких, що вибули; 2) господарські організації, у майні яких визначається частка інших осіб; 3) інших юридичних осіб, корпоративні права яких порушено, оспорено або не визнано.

На нашу думку, до додаткового складу учасників у групі юридичних осіб доцільно включити: 1) уповноваженого з питань управління корпоративними правами держави – юридичну особу; 2) Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку; 3) реєстраторів прав власників іменних цінних паперів; 4) господарські суди усіх інстанцій.

У групі фізичних осіб-учасників корпоративних правовідносин до основного складу слід зарахувати: 1) учасників господарських організацій фізичних осіб (засновників, акціонерів, вкладників), в тому числі і таких, що вибули; 2) інших фізичних осіб, корпоративні права яких порушено, оспорено або не визнано, а до додаткового складу – 1) уповноваженого з питань управління корпоративними правами держави – фізичну особу.

На особливу правову увагу заслуговує, на нашу думку, держава як учасника корпоративних правовідносин, в особі її спеціально уповноважених органів та установ. Держава може виступати одночасно у якості учасника основного складу, при розгляді її як власника корпоративних прав, а також як учасника додаткового складу, в особі уповноважених органів та установ, які, згідно закону, уповноважені виконувати ряд функцій щодо власників корпоративних прав, але не мають при цьому майнового

інтересу у корпоративних правовідносинах, що виникають між учасниками основного складу.

Відповідно до ст. 168 ГК України:

"1. Корпоративні права держави здійснюються визначеними законом центральними органами виконавчої влади та уповноваженими особами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2. Центральні органи виконавчої влади та уповноважені особи:

здійснюють правомочності щодо участі в управлінні господарською організацією відповідно до частки (акцій, паїв) держави у статутному фонді цієї організації;

ведуть реєстр державних корпоративних прав;

проводять оцінку державних корпоративних прав;

здійснюють контроль за ефективністю роботи господарської організації у частині реалізації належних державі корпоративних прав.

3. Правомочності з управління корпоративними правами держави здійснюються безпосередньо відповідними органами виконавчої влади у разі якщо:

держава має сто відсотків часток (акцій) у статутному фонді господарської організації;

суб'єкт господарювання, щодо якого здійснюються корпоративні права держави, бере участь у державних та регіональних програмах, що фінансуються з Державного бюджету України;

не відбувся конкурс з призначення уповноваженої особи через відсутність претендентів, або якщо пропозиції конкурсантів не відповідають умовам конкурсу;

в інших випадках, передбачених законом.

У решті випадків управління корпоративними правами держави здійснюються із залученням уповноваженої особи.[2]"

До спеціально уповноважених органів, які є учасниками додаткового складу корпоративних правовідносин, необхідно віднести Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Згідно ст. 171 ГК України, реєстром корпоративних прав держави займається центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України для здійснення необхідних заходів з управління корпоративними правами держави, координації діяльності органів виконавчої влади у цій сфері та надання необхідних відомостей іншим органам державної влади, відповідно до законодавства формує і веде реєстр корпоративних прав держави.

Таким органом, згідно Указу президента України "Про питання державної комісії з цінних паперів та фондового ринку" та ст. 3 "Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку", затвердженого Указом Президента від 22 вересня 2002 року, є Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, підпорядкованим Президентові України і підзвітним Верховній раді України, який щорічно доповідає Президентові України про стан розвитку фондового ринку. До її основних завдань належать: 1) формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку і функціонування ринку цінних паперів та їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів; 2) координація діяльності державних органів з питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних; 3) здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України, дотримання вимог законодавства у цій сфері; 4) захист прав інвесторів шляхом здійснення заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства у межах своїх повноважень; 5) сприяння розвитку ринку цінних паперів; 6) узагальнення практики застосування законодавства України з питань випуску та

обігу цінних паперів в Україні, розробка пропозицій щодо його вдосконалення; 7) здійснення державного регулювання та контролю у сфері спільного інвестування. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити наступні висновки:

1. Субjekтами корпоративних правовідносин є будь-які особи, що на підставі певних юридичних фактів стають учасниками юридичних осіб корпоративного типу. Це зокрема фізичні особи, юридичні особи, територіальні громади, держава.

2. У кожній із вищезказаних груп, є учасники, як внутрішньокорпоративних (учасники основного складу), так і зовнішньокорпоративних (учасники додаткового складу) відносин.

До основного складу у групі юридичних осіб учасників пропонуємо відносити: 1) господарські товариства (їх об'єднання) як власників корпоративних прав, в тому числі і таких, що вибули; 2) господарські організації, у майні яких визначається частка інших осіб; 3) інших юридичних осіб, корпоративні права яких порушено, оспорено або не визнано.

На нашу думку, до додаткового складу учасників у групі юридичних осіб доцільно включити: 1) уповноваженого з питань управління корпоративними правами держави – юридичну особу; 2) Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку; 3) реєстраторів прав власників іменних цінних паперів; 4) господарські суди усіх інстанцій.

У групі фізичних осіб-учасників корпоративних правовідносин до основного складу слід зарахувати: 1) учасників господарських організацій фізичних осіб (засновників, акціонерів, вкладників), в тому числі і таких, що вибули; 2) інших фізичних осіб, корпоративні права яких порушено, оспорено або не визнано, а до додаткового складу – 1) уповноваженого з питань управління корпоративними правами держави – фізичну особу;

1. Кібенко О. Р. Європейське корпоративне право етапи фундаментальної реформи: перспективи використання Європейського законодавчого досвіду у правовому полі України. Серія: Юридичний Радник. – Х.: Страйд, 2005.
2. Господарський кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 15 трав. 2007 р. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2007.
3. Вішник, О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: автореферат дис. на здобуття наук, ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.04 "Господарське право, господарсько-процесуальне право" [Текст] / О. М. Вішник. – К. : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2004. – 32 с.
4. Саракун, І. В. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" [Текст] / І. В. Саракун. – К. : НДП приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2007. – 214 с.
5. Корпоративное право: актуальные проблемы теории и практики [Текст] / под обд. ред. В. А. Белова. – М.: Юрайт-Издат, 2009. – 678 с
6. Кузнецова Н. С. Поняття, ознаки і класифікація корпоративних спорів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article?uid=133>
7. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: дис. на здобуття наук, ступеня док. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" [Текст] / В. М. Кравчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – 405 с.
8. Шербина В. С. Корпоративные правоотношения как предмет правового регулирования / Альманах цивилистики: Сборник статей, вып. 1 / Под ред. Р. А. Майданника. – К.: Всеукраинская ассоциация издателей "Правова єдність", 2008.

Сохан В. В. Суб'єкти корпоративних правовідносин

У статті проаналізовано погляди різних дослідників щодо визначення корпоративних правовідносин, а також суб'єктів цих правовідносин. На основі цього запропоновано поділити учасників корпоративних правовідносин на внутрішньокорпоративних (учасники основного складу), і зовнішньокорпоративних (учасники додаткового складу).

Ключові слова: корпоративні правовідносини, суб'єкти корпоративних правовідносин, учасники основного і додаткового складу.

Сохан В. В. Субъекты корпоративных правоотношений

В статье проанализированы взгляды различных исследователей относительно определения корпоративных правоотношений, а также субъектов этих правоотношений. На основании этого предложено разделить участников корпоративных правоотношений на внутрикорпоративных (участники основного состава), и внешнекорпоративных (участники дополнительного состава).

Ключевые слова: корпоративные правоотношения, субъекты корпоративных правоотношений, участники основного и дополнительного состава.

Sokhan V.B. Corporate Legal Entities

The article analyzes the views of different researchers on the definition of corporate relations as well as subjects of these relations. Based on the proposed split of participants korporatyvnoh relationship for indoor (members of the basic structure) and zovnishnokorporatyvnoh (participants additional staff).

Keywords: corporate legal, corporate legal entities, members of the primary and secondary.

Tonievich E. D.

Сімейно-правова санкція як об'єкт наукових досліджень

УДК 340.130.24 + 347.6

В юридичній науці загальновизнано, що особливості будь-яких галузевих санкцій зумовлені специфікою регульованих суспільних відносин і способом дії галузі на ці відносини, тобто предметом і методом правового регулювання. Власне невизнання специфіки сімейно-правових санкцій, ототожнення їх з цивільно-правовими санкціями є результатом недостатньої уваги до цієї проблеми в науковій літературі. Санкції, передбачені сімейним законодавством, є складовою всієї системи правових санкцій. Однак специфіка предмета і метода правового регулювання, яка визначає сімейне право як самостійну галузь права, зумовила особливості санкцій в сімейному праві, їх відмінність від цивільно-правових.

Поняття "санкції" тісно переплітається з такими правовими категоріями, як "відповідальність", "захист", "охорона". Різне розуміння цих понять часто призводить до їх ототожнення. Нерідко "відповідальність" розуміють як "санкцію" і навпаки. Крім того, галузева приналежність санкцій нерідко визначає і їх правову характеристику. Тому метою даної статті є розробка визначення поняття сімейно-правової санкції.

Дослідженням питання санкцій в юридичній науці займалися такі науковці в галузі теорії права, цивільного та сімейного права, як М. В. Антокольська, С. С. Алексєєв, С. М. Братусь, Є. М. Ворожейкін, В. П. Грібанов, Л. М. Звягінцева, О. С. Іюффе, І. С. Канзафарова, Д. М. Кархалов, О. О. Красавчиков, В. В. Лазарєв, О. Е. Лейст, М. В. Логвінова, М. С. Малєїн, Г. К. Матвєєв, В. Д. Примак, В. М. Протасов, З. В. Ромовська, А. М. Савицька, Г. А. Свєрдлик, Е. Л. Страунінг, В. О. Тархов, Р. О. Халфіна, Є. О. Харитонов, О. П. Чірков та інші.